

Identiteit in tijden van globalisering en migratie

Pieter-Paul Verhaeghe

PhD student Sociologie
Universiteit Gent
Redactielid Poliargus

Wat zijn identiteiten?

- Identiteiten = **sociale constructies**
- Product van historisch gegroeide **sociale interacties**
 - Sociale machtsverhoudingen
 - Kruispunt van claiming en erkenning
- **Sturen** gedachten, emoties en gedrag
- **Drie soorten:**
 - Gesitueerde identiteiten
 - Sociale identiteiten
 - Persoonlijke identiteiten

I. Gesitueerde identiteiten

- Gebonden aan een **specifieke situatie**
- Gebonden aan **concrete sociale interacties**
- Beperkt in **ruimte** en **tijd**
- Resultaat van '**role taking**'
- Vaak onbewust

II. Sociale identiteiten

- Identificatie met een **sociale groep**
- Zowel **cognitieve** als **affectieve** ervaring
- Iedere sociale identiteit: zowel **insluitend** als **uitsluitend**
- **Overstijgt** specifieke situaties en concrete sociale interacties
- Minder beperkt tot tijd en ruimte
- **Exclusieve** en **inclusieve** sociale identiteiten

III. Persoonlijke identiteiten

- Constructie van een **levensverhaal**
- Benadrukt **uniciteit** en verschil
- Persoonlijke identiteiten: ook **sociaal bepaald**
- Ondermeer **opgebouwd** uit sociale en situationele identiteiten

Etnisch-culturele identiteiten

- Zowel **situationeel**, **sociaal** als **persoonlijk**
- Sociaal geconstrueerd en aangeleerd via primaire **socialisatie**
- **Taal** (labels) is geen neutrale weergave van 'werkelijkheid'
- Identiteiten weerspiegelen **machtsverhoudingen**
- Zelfs huidskleuren zijn **geconstrueerd**

IRISH IBERIAN

ANGLO-TEUTONIC

NEGRO

Harper's Weekly

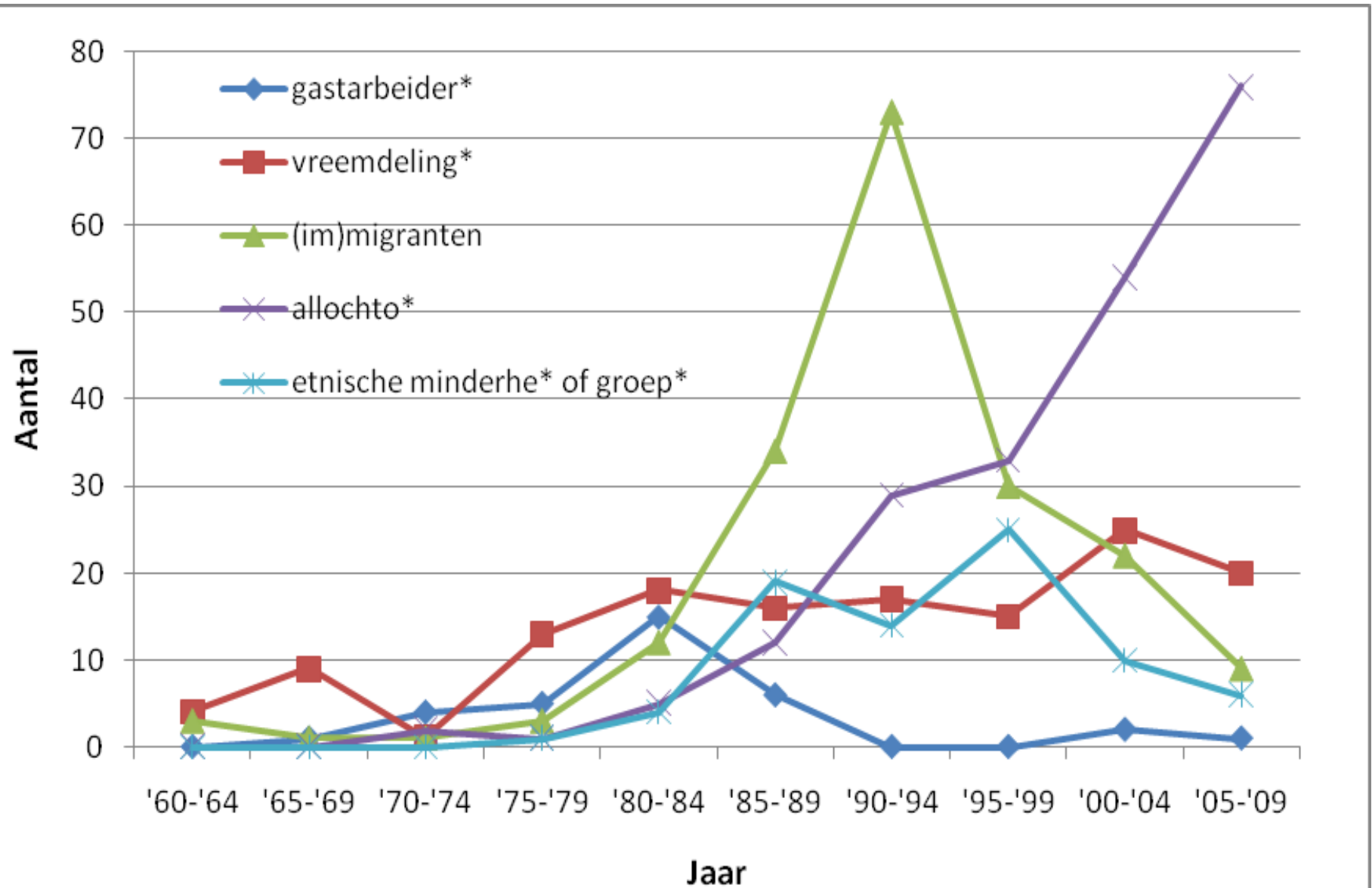
The Iberians are believed to have been originally an African race, who thousands of years ago spread themselves through Spain over Western Europe. Their remains are found in the barrows, or burying places, in sundry parts of these countries. The skulls are of low, prognathous type. They came to Ireland, and mixed with the natives of the South and West, who themselves are supposed to have been of low type and descendants of savages of the Stone Age, who, in consequence of isolation from the rest of the world, had never been out-competed in the healthy struggle of life, and thus made way, according to the laws of nature, for superior races.

HELP WANTED
NO IRISH NEED APPLY

PAID BY THE ADVERTISER

SEPTEMBER 15, 1911

Populariteit van verschillende labels in de UGent-bibliografie (boeken + thesissen)

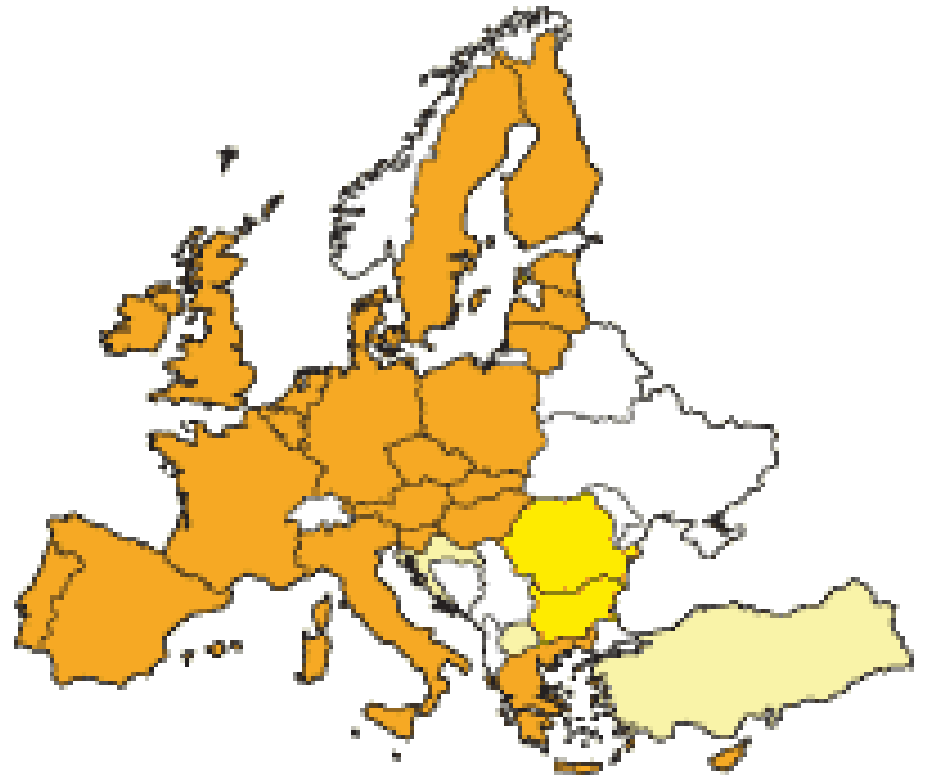

‘Allochtoon’ als label

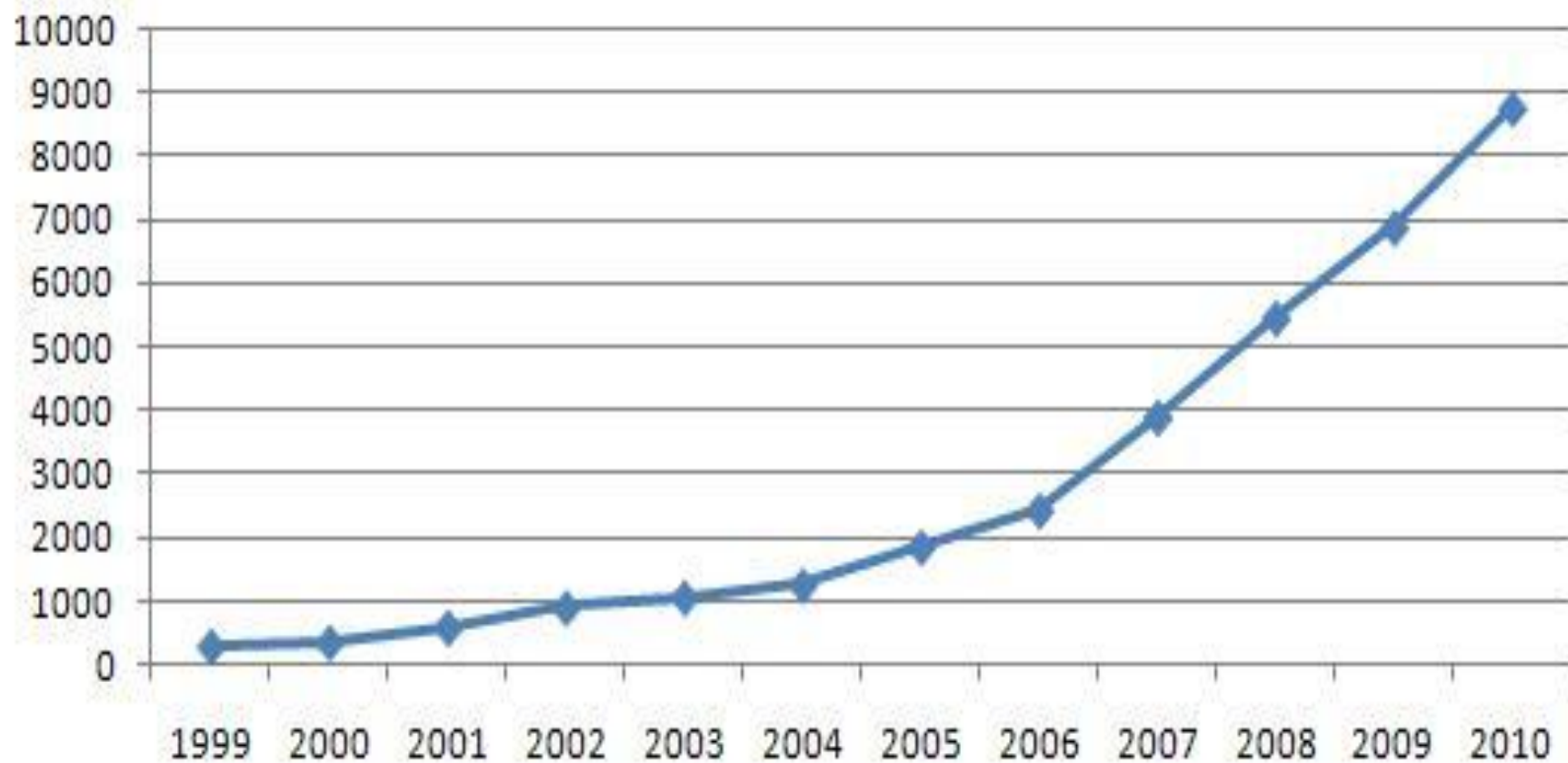
- Sinds begin **jaren ‘90** populair
- Letterlijk: **‘niet van deze grond’**
- Niet geboorteland, maar culturele **afkomst**
- **Welke afkomst?** Zeer dubbelzinnig
- Weerspiegelt culturisme (zie later)

Uitbreiding Europese Unie

- **2004**: uitbreiding naar o.a. Polen, Slovenië, Slowakije, Tsjechië, Hongarije...
- **2007**: uitbreiding naar Bulgarije en Roemenië

**Figuur 1. Evolutie aantal Oost-Europeanen (EU12) in
Gent (gebaseerd op nationaliteit)**

PARTIJ VOOR DE VRIJHEID

Oost-Europeanen steeds criminelier

'Ze worden werkloos en gaan stelen'

Bron: AD, 4 januari 2012

DEN HAAG • Polen, Bulgaren en Roemenen die in ons land wonen maken zich steeds vaker misdriven...

Meldpunt Midden en Oost Europeanen

Sinds 1 mei 2007 is er sprake van vrij verkeer van werknemers tussen Nederland en acht lidstaten uit Midden en Oost Europa (MOE-landen). Op dit moment lopen de schattingen naar het aantal mensen uit deze landen, dat in Nederland verblijft, uiteen van 200.000 tot 350.000 personen. Als één van de weinige partijen was de PVV vanaf het begin tegen de openstelling van de arbeidsmarkt voor Polen en andere MOE-landers. Gezien alle problemen die samengaan met de massale komst van met name Polen, is die opstelling terecht gebleken. Onlangs heeft de PVV dan ook tegen verdere

Geert Wilders
Fractievoorzitter PVV

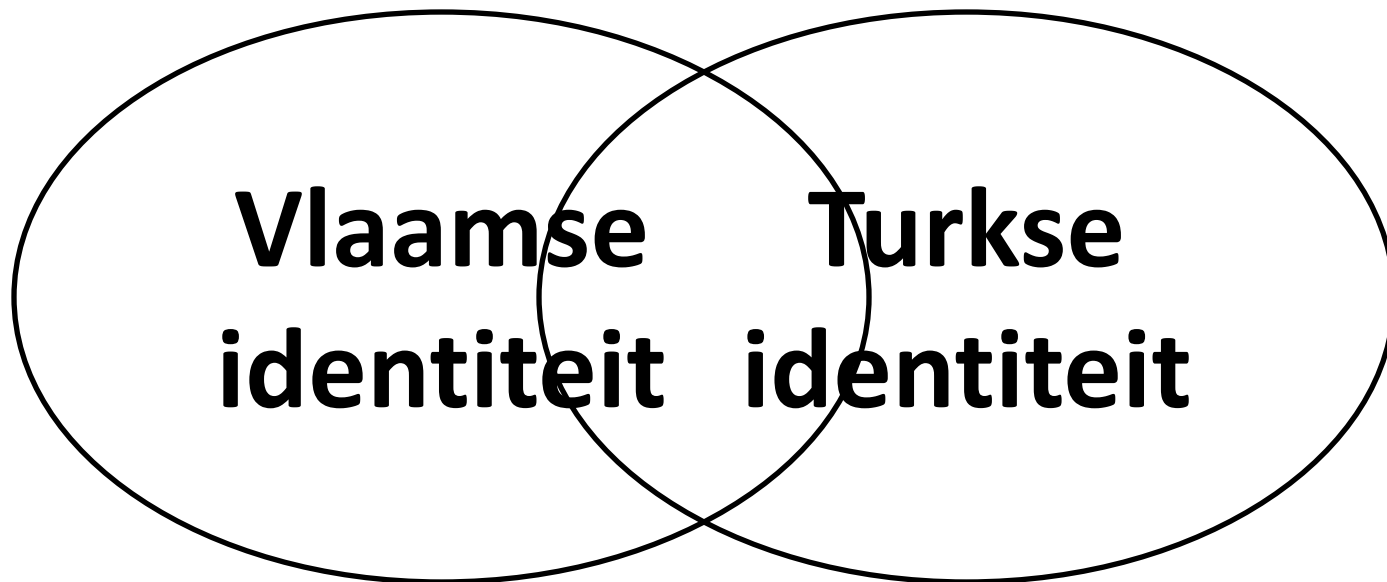
Verminder de hinder:
Meld het hier!

Etnisch-culturele identiteiten

- Altijd **uitsluitend**
- Kunnen zowel **inclusief** als **exclusief** zijn
- Kunnen zowel **monocultureel** als **multicultureel** zijn

Multidimensionele identiteiten

- Afro-Americans, Indian-British
- Vlaams-Marokkaans, Turks-Gents, Maroxellois

*Beste mensen, we
behoren allemaal
tot meerdere
etnische groepen*

- **Twee extreme visies** op etnisch-culturele identiteiten

1. Mono-identiteiten
2. Identiteitsnegationisme

Mono-identiteiten

- Erkennen doorgaans wel dat identiteiten **sociaal geconstrueerd** zijn
- Zien identiteiten als iets **statisch**
- **Mono-dimensioneel**
- Extreme vorm: **culturisme**

Culturisme

- **Culturele verschillen zijn de oorzaak van integratieproblemen**
- **Equivalent met racisme**
Niet langer de raciale achtergrond, maar de culturele achtergrond wordt als minderwaardig gezien
- **Deïndividualiserende individualisering**
 - **Individualisering:** integratie is de verantwoordelijkheid van het individu
“Ali moet integreren”
 - **Deïndividualisering:** integratie is problematisch omwille van de culturele kenmerken
“Hij is niet geïntegreerd omwille van zijn religie/cultuur”

The cultural turn

- Een verschuiving van sociaal-economische naar culturele verklaringen
- Nieuwe topics: identiteit, religie, waarden, attitudes...
- Vanaf eind 1980s (desintegratie Sovjet Unie)
- Aangemoedigd door publieke debatten en het bredere intellectuele klimaat
 - Neoliberaal paradigma ipv Keynes
 - “The end of history” (Fukuyama)
 - “Clash of civilizations” (Huntington)
 - “Sociale klasse is dood”-debat

Culturisme = problematisch

1. **Verschillen binnen groepen > verschillen tussen groepen** (Welke Turkse of Vlaamse cultuur?)
2. Cultuur is niet statisch, maar is het voorlopige resultaat van een **dynamisch sociale constructie**
← machtsverhoudingen
3. Waarom minder problemen in **land van oorsprong?**
4. Waarom meer problemen bij **tweede generatie** dan bij **eerste generatie migranten?**

Culturisme ≠ culturele verschillen

- **Ja, er zijn culturele verschillen**

Groepsgemiddelden verschillen van elkaar, maar de verschillen binnen groepen zijn doorgaans groter

- Cultureel essentialisme vs. Cultuur als een dynamische sociale constructie
- Culturisme is geen neutrale theorie, maar een **politiek-ideologisch project**

Identiteits- negacionisme

- Iedere sociale identiteit **reduceert** het unieke individu tot één bepaalde categorie of etiket
- Iedere sociale identiteit is **uitsluitend**
- Het samenleven mag niet gestuurd worden door sociale identiteiten, maar moet gestuurd worden via **regels** en **waarden**

“De uiterste consequentie
van het identiteitsdenken
zijn de gaskamers van
Auschwitz”

(Verhofstadt, DS, 24 februari 2010)

Identiteitsnegationisme = problematisch

1. Verwart **persoonlijke identiteiten** met sociale identiteiten
2. Sociale identiteiten **kunnen emanciperend** werken
3. Mensen hebben **cognitief en emotioneel nood** aan sociale identiteiten
4. Zonder sociale identiteiten = **onzichtbaar** (ook voor het beleid)

**Kunnen sociale identiteiten
emanciperend werken?**

**equal
pay**

day .-

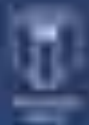
**Kunnen etnisch-culturele
identiteiten emanciperend
werken?**

*Nederlands
in hoger
onderwijs &
wetenschap?*

Uitgeverij: De Persgroep, Amsterdam & Dordrecht

Emancipatie etnische
minderheden: ook
vandaag nog??

**Wanneer zijn sociale
identiteiten goed?**

1. Moeten **inclusief** zijn
2. Moeten **dynamisch** en **veranderbaar** zijn
3. Moeten **emanciperend** werken zowel voor leden als niet-leden
4. **Macht** om de identiteit te construeren moet **gelijk verdeeld** zijn
5. **Negatieve gevolgen** van de uitsluiting moeten zo **beperkt** mogelijk zijn

Wat met lokale etnisch-culturele identiteiten?

1. Kunnen inclusief zijn (mr uitzonderingen!)
2. Zijn doorgaans dynamisch en veranderbaar
3. Zijn doorgaans emanciperend voor leden en niet-leden
4. Door kleine schaal gemakkelijk te (her)construeren → minder macht nodig
5. Negatieve gevolgen uitsluiting = beperkt

Kan de Gentse identiteit voor meer sociale cohesie zorgen?

***'t zal wel
zijn, moatje***

G&NT

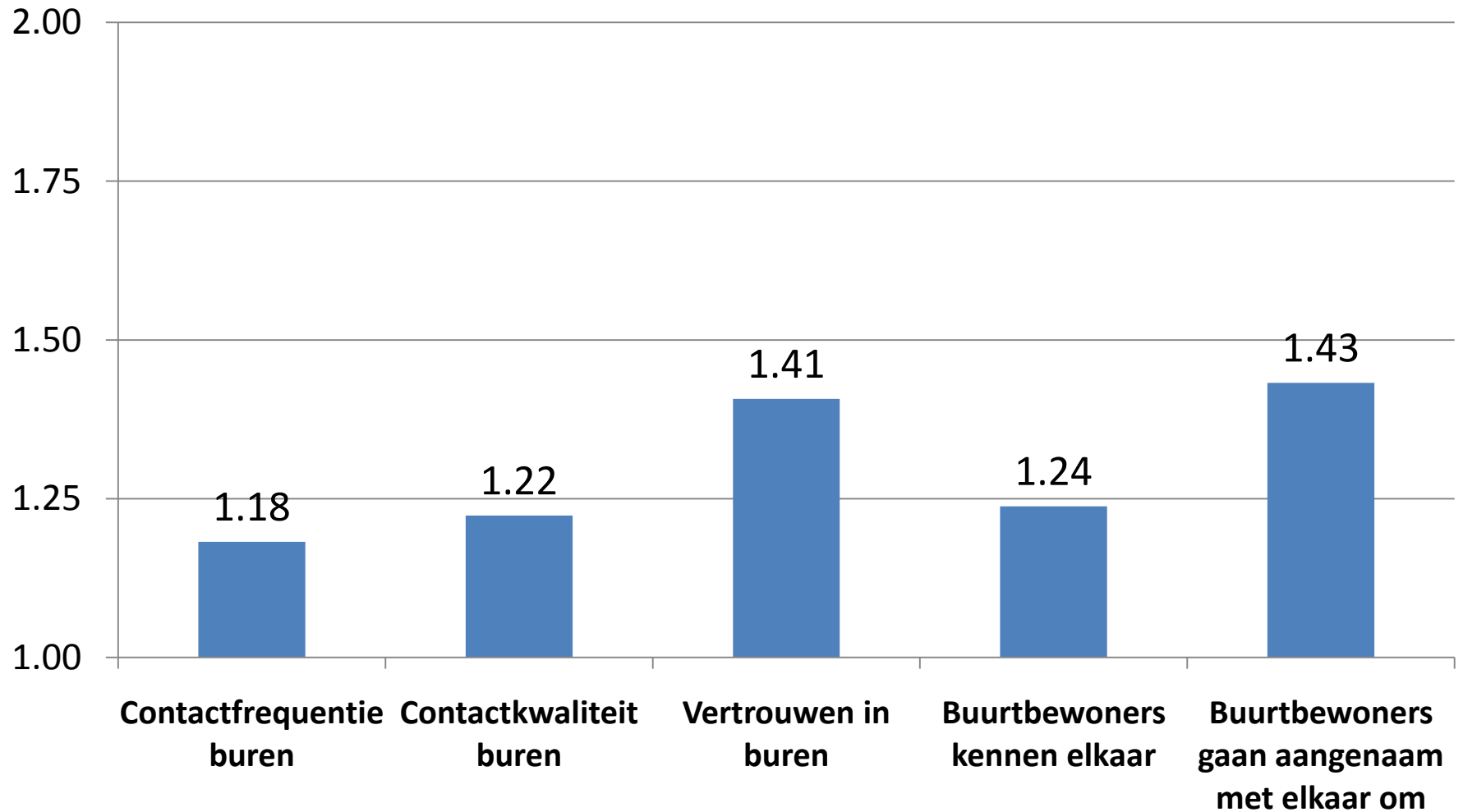
Gentse identiteitsgevoel

- **Drie items:**
 - “Ik voel me een echte Gentenaar”
 - “Ik woon graag in een stad als Gent”
 - “Ik ben echt fier op mijn stad”
- Cronbach's Alpha: 0.82
- Gemiddelde: 3.96 (standaardafwijking: 0.82)

Indicatoren van sociale cohesie

- Frequentie van de contacten met buren
- Kwaliteit van de contacten met buren
- Tevredenheid over de mate waarin je de buren kan vertrouwen
- De mensen in de buurt kennen elkaar door en door
- De mensen in de buurt gaan over het algemeen aangenaam om met elkaar

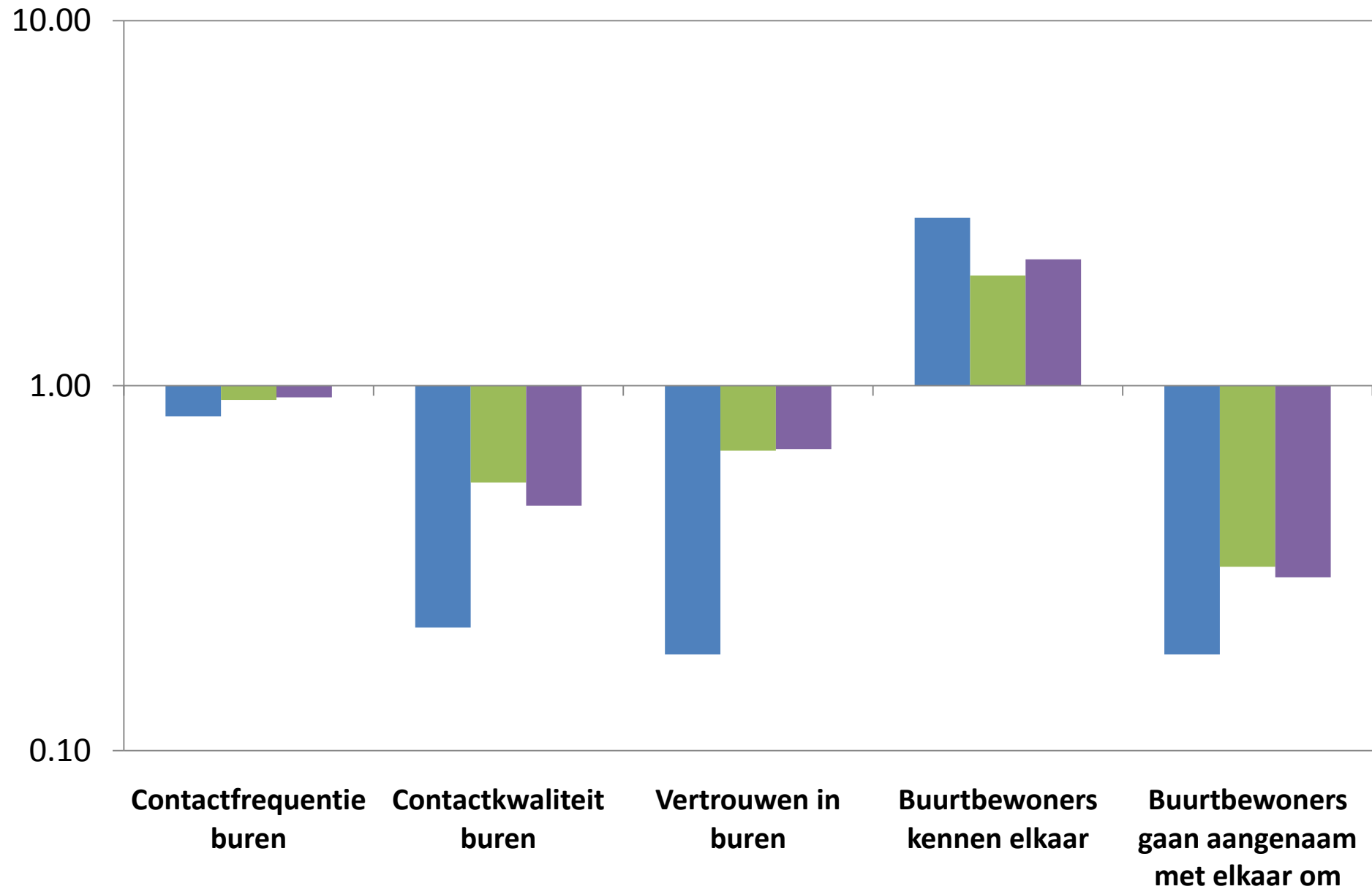
Verband tussen het Gentse identiteitsgevoel en de sociale cohesie tussen de buurtbewoners (odds ratio's)

Verband tussen de etnische diversiteit van een buurt en de sociale cohesie van de buurtbewoners?

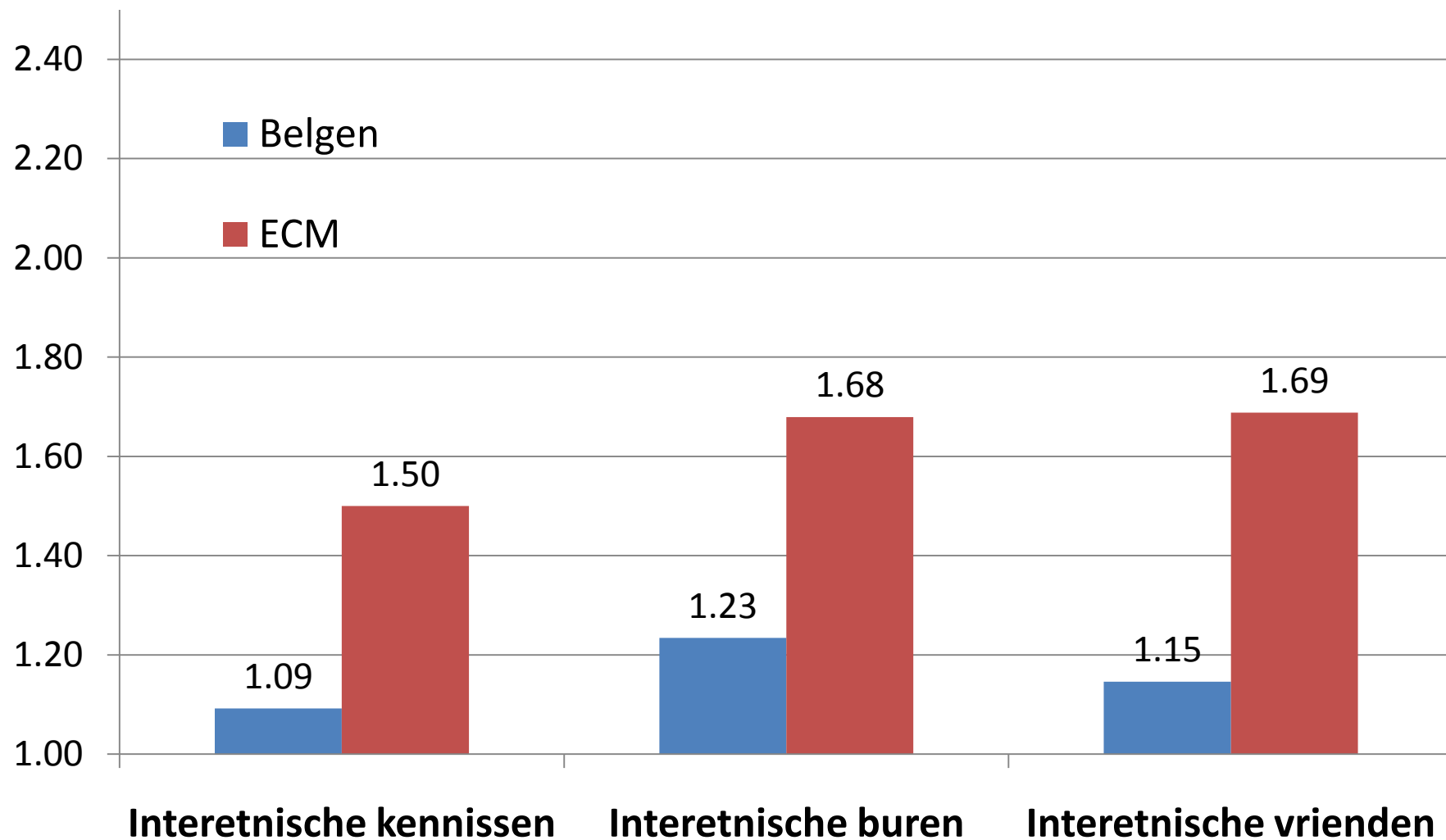
Verband tussen de etnische diversiteit van de buurt en de sociale cohesie tussen de buurtbewoners (odds ratio's)

Zorgt het Gentse identiteitsgevoel voor meer interetnische contacten?

- Interetnische contacten:
 - Kennissen
 - Buren
 - Vrienden
- Onderscheid tussen Belgen en ECM
- Gecontroleerd voor gender, leeftijd, sociale klasse, diploma, en het aantal jaren in de buurt

Logistische regressie van interetnische contacten op het Gentse identiteitsgevoel (odds ratio's)

- Gentse identiteitsgevoel is positief voor de sociale cohesie
- Zonder Gentse identiteitsgevoel zou de etnische diversiteit nog grotere gevolgen hebben
- Etnische minderheden die zich Gentenaar voelen, hebben meer interetnische contacten (richting van relatie?)

Andere kanshebbers voor emanciperende sociale identiteiten?

- Schoolidentiteiten?
- Klasidentiteiten?
- Buurtidentiteiten?
- Verenigingsidentiteiten?

Vragen of opmerkingen?

pieterpaul.verhaeghe@ugent.be

@PieterPaulVer